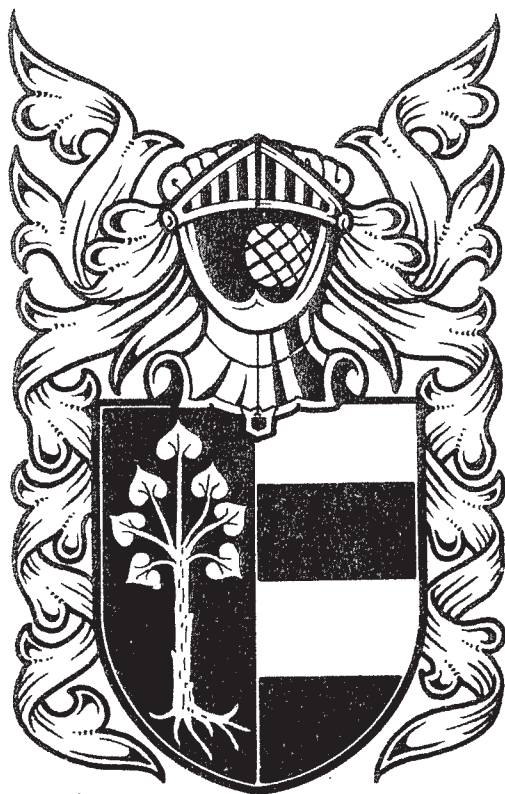

DŮM KULTURY ROH
KRÁLOVOPOLSKÉ STROJÍRNY BRNO

GENEALOGICKÉ
A HERALDICKÉ

I
N
F
O
R
M
A
C
E

1
1983

Z ČINNOSTI KLUBU

K proletářské symbolice

Na druhé podzimní členské schůzi konané dne 23. listopadu 1982 vystoupil u příležitosti 65. výročí VŘSR a 60. výročí vzniku SSSR dr. Jiří L. Bílý s přednáškou o proletářské symbolice.

Úvodem krátce se zmínil o symbolech sociálních hnutí. Zdůraznil, že jejich symboly byly většinou utvořeny stejným způsobem - odvozeny z pracovních nástrojů, které vyjadřovaly sociální postavení příslušníků toho kterého hnutí. Uvedl, že počátky symbolů proletářského hnutí nutno hledat v období francouzské buržoasní revoluce. V tomto období při revolučních vystoupeních lidu bylo užito rudého praporu - původně symbolu stanného práva - jež od této doby označoval skutečnost, že lid vzal moc do svých rukou.

Je proto zcela pochopitelné, že rudý prapor se stal symbolem jak pařížských komunardů, tak ruského proletářského hnutí. Dalším starým symbolem proletářského hnutí bylo kladivo, které symbolisovalo dělnickou třídu v dobách Pařížské komuny. Za VŘSR je proletářská symbolika obohacena o nové prvky vyjadřující spojení dělnické a rolnické třídy. Z těchto tradic vycházel tvůrce státního znaku SSSR. Poté dr. Bílý seznámil přítomné s okolnostmi vzniku státního znaku SSSR, jeho vývojem a symbolikou.

Závěrem přednášející seznámil přítomné s dostupnou odbornou literaturou a vyjádřil přání, aby toto zajímavé a společensky důležité odvětví heraldiky a symboliky našlo v klubu svého specialistu.

Staromoravský rod Oderských z Ludeřova

V druhé části říjnové členské schůze vystoupil Pavel Kunc, který hovořil na toto téma. Nejprve vylíčil významná období v dějinách rodu, který měl v modrém štítu zlaté pálečné kolo a za klenot tři pětrosí pera. Genealogie rodu počíná ve 14.stol. Luděrem z Luděřova, který držel zboží na Olomoucku (Luděřov, Olšany, Iván). Sledovaná větev rodu počíná třemi bratry, Janem, Benešem a Jeronýmem se synem Jarohněvem, kteří před rokem 1447 zakoupili Odry. Majetkový a politický vzestup rodu můžeme situovat do první poloviny 16.století. Později se Oderští rozvětvili na řadu větví, část rodu odešla do Slezska, což mělo za následek zchudnutí rodu. V 17.století se s Oderskými setkáváme ve službách bohatých šlechticů.

V další části přednášky se Pavel Kunc zaměřil na otázku, zda Oderští po své společenské deklasaci vymřeli. Sdělil přítomným pro moravskou genealogii a vlastivědu zajímavé poznatky. V Boskovicích kolem roku 1688 působil hradní hejtman Pavel Oderský z Ludeřova a vše nasvědčuje tomu, že byl předkem boskovické měšťanské rodiny Oderských, i když přímá genealogická

souvislost nebyla zatím prokázána. Seznámil též přítomné s dějinami tohoto rodu, jehož osudy nebyly nezajímavé.

Závěrem přednášky uvedl Pavel Kunc některé památky na rod Oderských z Ludeřova. Zmínil se též o zámku v Odrách, který byl v roce 1967 z nedostatku citu pro památky zbořen. Upozornil, že v Odrách se nachází starobylý mlýn, který byl v poslední době rekonstruován a je dnes předmětem značného zájmu. Jméno rodu Oderských z Ludeřova je pevně spojeno s moravskou regionalistikou, což se též projevilo v bohaté diskusi k tématu.

redakce

K výročí Josefa Pilnáčka

Prosincová členská schůze se konala 21.12.1982. Přednášková náplň této schůzky byla původně plánovaná na dvě poloviny. V první měla hovořit na téma "Heraldická a genealogická literatura ve fondech SVK v Brně" odb. pracovnice SVK Dr. B. Kyjovská. Z technických důvodů byla náplň této přednášky přeložena do programu kurzu pro začínající heraldiky a genealogy a uskuteční se i s ukázkami literatury v prostorách SVK v Brně.

Členská schůze byla tedy cele věnována přednášce PhDr. Jana Skutíla CSc. k Pilnáčkovu výročí. Dr. Skutíl CSc. hovořil o významu Pilnáčkova díla pro moravskou heraldiku a genealogii. Připomněl 30. výročí úmrtí, které připadá na 21. prosinec 82 a 100. výročí narození, kterého vzpomene-me 9. února 1983. Stručně nás seznámil

s Pilnáčkovým životem a položil důraz na jeho základní práce z oblasti moravské topografie a genealogie. Závěr přednášky byl věnován připravovanému vydání rukopisné práce z Pilnáčkovy pozůstalosti, kterou spravuje SOA v Brně. Dílo ponese název Neznámé rody a znaky staré Moravy a do tisku jej připravil Dr.M.Švábenský. Naši čtenáři se ho dočkají koncem r.1983.

redakce

Zájezd do Prahy

Dne 4.prosince 1982 uspořádal náš klub autobusový zájezd do Prahy. Vzhledem k tomu, že minulá návštěva Prahy z prosince 1981 se setkala s mimořádným ohlasem a zdaleka nebyl uspokojen zájem všech členů klubu, byl jako námět zájezdu opět zvolen klášter blahoslavené Anežky a výstava "České malířství 19.století". I když nevlídné počasí značně omezilo putování po památkách Prahy, vše vynahradil zasvěcený výklad průvodkyně touto nevšední expozicí. Pochvala patří i vedoucímu zájezdu ing.Cenkovi a hlavně řidiči autobusu, který mlčky trpěl za volantem prehistorického stroje. Zmrzlí účastníci se nakonec rozcházelí spokojeni.

-fp-

Vyhodnocení heraldicko-genealogického kvízu

Na prosincové členské schůzi (21.12.1982) čekalo přítomné menší překvapení v podobě heraldicko-genealogického kvízu.

Formou testu zodpověděli soutěžící šest otázek z heraldiky a šest otázek z genealogie. Tyto otázky, zaměřené na teoretické znalosti obou disciplín, byly podle obtížnosti ohodnoceny různým počtem bodů. Vyplněný test odevzdalo 19 soutěžících. Nejlepším řešitelem se stal mladý člen našeho klubu, studující VUT v Brně - Pavel Škrla, který získal 14 bodů (-4b). Vítězi byla na výroční členské schůzi klubu - 20.1.83 předána upomínková knižní cena.

Na dalších místech se umístili:

2 - 3.	Dr.Fr.Pícha	13 b. (-5 b.)
2 - 3.	Ing.M.Mazal	13 b. (-5 b.)
4.	P.Vrba	12 b. (-6 b.)
5.	J.Hanáček	11 b. (-7 b.)

Nejlepší řešitel v oboru heraldika:

J.Hanáček	8 b. (pl.p.b.)
St.Keršner	8 b. (pl.p.b.)

Nejlepší řešitel v oboru genealogie:

P.Škrla	9 b. (-1 b.)
D.Kober	8 b. (-2 b.)

Přehled chybných řešení:

	počet chybuujících
Heraldika	
1/ dělení štítu	13
2/ znamení na štítě	10
3/ herald. barvy	8
4/ tvary štítů	5
5/ hodnotní koruny	12
6/ figury	9
Genealogie	
1/ vývod	7

2/ značky v genealog.	11
3/ familiant	13
4/ katastry	10
5/ čtení starých dat	12
6/ J.Pilnáček	5

Znění otázek je v tomto přehledu schematicky zkráceno.

Závěrem lze říci, že znalosti soutěžících v obou disciplínách jsou zhruba stejné a počet chyb v obou činil asi 50%. Je však zřejmé, že se výbor klubu musí při výběru přednášek zaměřit na teoretické obory, které by měly být základnou znalostí členů našeho klubu. Ti nejpilnější se již přihlásili do právě probíhajícího kurzu pro začínající heraldiky a genealogy, který probíhá v měsících lednu, únoru a březnu t.r. vždy v pondělí v některé brněnské muzejní, či archivní instituci.

Vilém Walter

ČLÁNKY A STUDIE

Historikovy poznámky k současnému stavu genealogie

Josef Polišenský

Svůj poslední článek, shrnující historikovy poznámky k metodologii a metodice genealogie jsem zakončil konstatováním, že genealogie jako pomocná historická věda je dnes uprostřed procesu svého přetváření, ale že její další rozvoj umožní řešit nejdůležitější z historických problémů.(1) Doba tří let, která od té doby uplynula, dovoluje jenom na několika málo příkladech nově ukázat, které problémy se s její pomocí podařilo nebo podaří v dohledné době rozřešit. Protože pak informace o tom, jak se pěstuje genealogie v zahraničí nejsou u nás příliš četné, dovolím si proto zmínit se nejdříve o tom, jak se na genealogii dívají a jak ji pěstují v Sovětském svazu, Německé demokratické republice, Francii a Spojených státech amerických.

(1) Genealogie v Sovětském svazu je dnes chápána jako historická disciplína, která se zabývá učením o původu a povaze rodů, rodin a skupin, příbuzenskými vztahy jednotlivců a sestavováním rodokmenů a zrodu(2). Je spojena s jinými základními nebo pomocnými vědami, heraldikou, dějinami umění, demografií a sociologií. Dnes se studují dějiny genealogie od starověku přes středověk, zdůrazňují se kritické a srovnávací metody. Zvláštní pozornost je věnována vývoji ruské genealo-

gie, dozrávající v 16. - 17.století a v petrovském období institucionalizované ve dvorském genealogickém kolegiu. Z genealogů 18.století se vzpomíná mužů, jako byli M.M.Ščerbatov, G.F.Miller, v 19. a 20.století B.M.Saveljev, P.V.Dolgorukov, V.V.Rummel' a V.V.Golubcov. Ruská genealogická společnost byla založena roku 1897, a od roku 1906 jí byla věnována pozornost Moskevským archeol. ústavem. V porevolučním období našla genealogie ocenění nejdříve ve vědeckých a školských zařízeních Leningradu - asi také proto, že pracovníci tamních archivů a Veřejné knihovny s jejím nesmírným bohatstvím rukopisných fondů, netýkajících se jenom Ruska a Sovětského svazu, ale při nejmenším celé Evropy, prostě bez genealogie nemohli odborně pracovat. V Leningradu byl vydán M.E.Byčkovovou přehled sovětské genealogické produkce v rámci velkého kompendie pomocných historických věd (1976), v Leningradě vyšly i některé zajímavé studie např. V.M. Rusakova studie o potomstvu A.S.Puškina. Ty jsou zajímavé i pro nás, protože autor Puškinovy potomky sledoval k nám na Slovensko a do severočeských Teplic, kde se zachovaly zejména bohaté ikonografické a rukopisné fondy. Rozmotat problémy, spojené s identifikací těchto fondů se podařilo jenom s pomocí genealogie a tak letos bude možno zpřístupnit zatím v podobě výstavy jejich jádro v zámku v Teplicích v Čechách.

(2) Také historikové v NDR chápou genealogii jako historickou disciplínu, která se zabývá vznikem a úlohou rodů a rodin(3), a může přispět k řešení vý-

znamných problémů. Zejména při komplexním studiu dějin německého národa je genealogie nezbytná a mělo by jí být více využíváno. Protože starší genealogie byla doménou vládnoucích tříd a sledovala především příbuzenské vztahy mezi vedoucími rody a jejich představiteli, byly pro takto zaměřený zájem vypracovány četné příručky: Gothajské genealogické kapesní příručky v letech 1763-1942, pokračující od 1951 v NSR jako Genealogisches Handbuch des Adels, v letech 1889-1910 vycházel pro měšťanské kruhy Handbuch burgerlicher Familien, od 1911 pod názvem Deutsches Geschlechterbuch. Zejména pro úzké vztahy junkerských kruhů k velkokapitálu jsou tyto příručky užitečné, a to pro období průmyslové revoluce a grunderského období i pro poměry v Čechách, na Moravě a ve Slezsku. Genealogie v NDR se naproti tomu všímá vzniku dělnické třídy, proletariátu, sociální skladby obyvatelstva v průmyslových centrech a tradice řemeslnických a dělnických rodin (řemeslníků, rolníků ale také odborných dělníků). Všímá si také vnitřních i zahraničních migrací, mj. do USA od roku 1948. Místní komise pro dějiny dělnického hnutí používají genealogických údajů také pro vypracování biografií významných jednotlivců a skupin antifašistů a osobností národního, regionálního a lokálního významu. Ale podporování jsou i genealogové, kteří se zabývají dějinami vlastní rodiny, protože při své práci se nezbytně jejich představa o minulosti upřesní.

Postavení genealogie bylo v NDR jistou dobu nejisté, protože německý fašis-

mus ji zdiskreditoval smíšením s nevědeckými rasovými teoriemi. Od roku 1967 však v Lipsku působí Ústředna pro genealogii (Zentralstelle für Genealogie in der Deutschen Demokratischen Republik) jako zařízení státní archivní správy, jehož úkolem je řídit genealogii na základě marx-leninské historické vědy.

V Německé spolkové republice a v Rakousku se dále těší zájmu tradiční genealogie. Podle standartní Příručky genealogie(4), která je kolektivní prací dvou desítek odborníků, se klade důraz na kritiku genealogického výzkumu, na novodobé pomůcky, nově přístupné prameny a spolupráci se "sousedními vědami" - dějinami umění, sociologií a lidskou genetikou. Zdůrazňuje se význam genealogie pro péči o rodinu (Familienpflege) a rodinné či rodové spolky (Familienverbände). Příručka vyšla z podnětu spolku pro heraldiku, genealogii a příbuzné vědy v Berlíně, který se stará o Německý rodinný archiv (Deutsches Familienarchiv), jehož už vyšlo přes půl stovky svazků. S ním je spojena vydavatelská řada Rakouský rodinný archiv (Österreichisches Archiv), jehož redaktorem je profesor Hanns Jäger-Sunstenau. Jako separát III. svazku této publikace vyšel jako separát sešit (88 stran a 3 znaky), věnovaný Českým šlechtickým rodinám, který byl připraven Romanem Procházkou a obsahuje údaje o mikulovských Dietrichsteinech, ale také rodu Šupířů z Chobyně, Tunklů z Brníčka a Zábřehu, Věžníků, ale také Žižků z Trocnova. Procházka vydal také knižní publikaci o genealogii vymřelých panských rodů českých i moravských(5).

(3) Genealogie už není tím, co bývala. Ve světě, v němž není snadné předvídat, kam jdeme, přináší jistotu vědět, odkud jsme přišli - proto vedle aristokratů a profesionálů se o genealogii zajímají neurození a amatéři ... Tak zahájil svoji stat. Ve stopách předků Alain de Penanster v posledním červencovém čísle loňského Pařížského týdeníku Express(6). Zájem je tak veliký, že sdružení genealogů čítají na 12.000 členů. Archivní studovny nestačí pojmout zájemce, přednášky o genealogii se konají při přeplněných sálech. O genealogii jakožto "literaturu faktu" se zajímají čtenáři ale i spisovatelé, jako nositelka Nobelovy ceny Marguerite Yourcenar, Alain Decaux, Régine Pernoudová i renomovaný historik Emmanuel Le Roy Ladurie. Po předcích se shánějí nejenom ti, kdo čekají dědictví po "strýčkovi z Ameriky" i ve Francii, na půl milionu úmrtí ročně připadá aspon 250 pozůstalostí, které hledají dědice, takže se tím zabývají, ovšem za provizi 15 až 50 procent profesionální genealogové. Dříve se snažili nešlechticní zbohatlíci o to, aby se mohli chlubit šlechtickou krví - také proto, že bylo známo, že zejména v 17.století nejeeden šlechtic odmítl platit příslušnou daň a spokojil se s tím, že poklesl mezi "neurozené" (roturiers). Ale dnes tento snobismus má protiklad ve sdruženích, jako je Sdružení lidové genealogie (Association de généalogie populaire) v Montpellieru, která za členy přijímá jenom ty, kdo mohou prokázat, že nepocházejí ze šlechty. Vycházejí z toho, že všechny rodiny jsou starobylé, jenomže spíš tu starobylost

mohou prokázat ti, kteří si mohou dovolit najít o starobylosti písemný záznam.

Karel Veliký měl patnáct dětí, z jejichž potomků v každé generaci ti mladší automaticky klesali do řad neurozených. Ale Karel sám je dokladem, jak byl rasismus směšný; v jeho žilách kolovala krev Attily, náčelníka Hunů. A nizozemská královna Beatrix dokonce trochu krve Džingischánovy. Mohli bychom tedy říci, že ve Francii si genealogie "obnovuje krev" a na španělského Alfonze XII., který by měl mít v jedenácté generaci 1024 předků a v důsledku manželství mezi příbuznými jich měl jenom 111 se genealogové dívají jako na zvrácenost.

(4) Ve Spojených státech amerických neměli šlechtu, ale snobismus v genealogii vládl a vládne také. Po oslavách stého výročí vyhlášení nezávislosti roku 1876 byla založena Sdružení dcer (popř. synů) revoluce (D.A.R., S.A.R.) a o dvacet let později Společnost potomků těch, kteří přijeli na loď Mayflower (1620), z nichž zejména Dcery americké revoluce se proměnily na konzervativní, ba reakční klub dam z lepší společnosti. Přijímány jsou pouze členky, které mohou prokázat, že jeden z jejich předků sloužil v revoluční armádě a loďstvu v letech 1776-83 nebo se jinak činně účastnil boje proti koloniální Británii. Ale v posledních třech desetiletích přestal být ideálem bílý Američan, anglosaského původu a protestantského vyznání, a naopak do módy přišlo hledání etnických "kořenů", pokud možná obsahujících původ indiánský. Skutečnost,

že manželka jednoho z demokratických kandidátů na úřad prezidenta, Waltera Mondalea, je indiánského původu, je považována za manželovu přednost, protože v politice se etnický původ počítá a čím je pestřejší, tím má větší naději na úspěch. Projevuje se v oblibě námětů s etnickou problematikou, např. v oblibě románu Alexe Haleyho Kořeny (Sága jedné americké rodiny), popisující odyseu černého Američana, hledajícího předky na březích africké Gambie. Ale projevuje se to i ve výsledcích sčítání lidu. To se každé desetiletí koná pravidelně od roku 1790. Jestliže např. Indiánů bylo na počátku století napočteno (ovšem jen v rezervacích) kolem tří set tisíc, a ještě roku 1970 jich bylo napočteno asi tři čtvrtě milionu - asi stejný počet jako amerických občanů českého nebo slovenského původu první a druhé generace. Podle předběžných výsledků sčítání (censu) z roku 1980 se už počítalo jinak - podle vědomí původu jednotlivce a jazyka, kterého používal v mládí. Výsledek: Indiánského původu je podle těchto kritérií deset milionů a občanů československého původu milion šestkrát sto tisíc.

Genaologie je ve Státech jednak amatérská, jednak profesionální. Obojí spojuje Americká genealogická společnost (American Society of Genealogists), která vydává čas od času úvodý do genealogie(3) Genealogical Research: Methods and Sources, Washington D.C., 1971(2). Profesionální genealogové jsou někdy sdružení a inzerují v odborných časopisech, popř. vystupují jako Genealogical Publishing Co., Inc. (Baltimore, Maryland). Americká genealo-

gie má některé vlastní starosti (včetně spousty falzátorů), má sice hodně pramenů, ale jejich přístupnost je velice rozličná. Genealog začíná studiem rodinných písemností, pak přejde k úředním, které jsou chovány obyčejně u regionálních úřadů (obyčejně u hrabství, Counties). Ale už s přístupností církevních písemností jsou obyčejně potíže, takže někdy matriky musí nahradit sepisování náhrobních nápisů po hřbitovech, což je metoda, kterou za druhé světové války prováděly německé okupační instituce. Výjimku tvoří američtí Mormoni čili členové Církve Ježíše Krista svatých posledních dnů. Ti si vybudovali v Salt Lake City ve státě Utah nejmodernější archiv na světě a protože věří, že posmrtnou spásu mohou dodatečným pokřtěním zabezpečit i mrtvým, shánějí po celém světě výpisy z matrik v opravdu gigantických rozměrech. Řada evropských států uzavřela s Mormony smlouvy, na základě nichž se pořizují mikrofilmy matrik, při čemž jedna kopie zůstává příslušné zemi. Zatím, pokud vím, byly takto zpracovány s velkým nákladem matriky ve Skotsku, Skandinávii a půlce Francie. To všechno s velkým nákladem, aby byla vytvořena genealogie celého lidstva, počínaje biblickým Adamem a Evou čili kořeny nebes.

Zato ve Velké Británii je genalogie dosud chápána dost konzervativně(7). Hlavní zájem dosud patří "urozeným". Zajímavé je, že dnešní skotský nejvyšší heraldik a genealog (Lord Lyon King of Arms) hledá doklady pro svůj původ od Jiřího z Poděbrad, a dnešní princezna z Kentu se pokouší o genealogicky podloženou histo-

rii královny české Alžběty, Zimní královny. Ale k "modním" záležitostem patří i existence "Drakula klubu", jehož členové si na zříceninách v Sedmihražsku a na Slovensku přehrávají hrůzostrašné komedie.

Až na místní výjimky se ale genealogové řídí stejnými pravidly jako u nás, a také jejich starosti jsou obdobné jako naše. Takže můžeme přejít k druhé slíbené části našich úvah - k výkladu o spolupráci historika a genealogů u nás.

(5) Ve Světové literatuře vydal loni Vladimír Brett, náš významný romanista, studii o vztahu francouzské spisovatelky George Sandové, vlastním jménem Amantine-Aurore-Lucile Dupinové k Čechám. Tímto problémem se zabýval v knize Praha legend a skutečnosti také Karel Krejčí (1981). Lépe informovaný Vladimír Brett se opřel o článek francouzského romanisty Georgese Lubina (*George Sand descendante d'un roi de Bohême*, 1979) a vyvrací především názor dvou brněnských literárních historiků, kteří soudili, že George Sandová projevila v románech *Consuelo* a *Hraběnka z Rudolstadtu*, jakož i v biografiích Jana Žižky a Prokopa Velikého tolik znalostí o Čechách, že je musela někdy navštívit. Názor P.M. Haškovce, který ve spisech filozofické fakulty brněnské univerzity vydal roku 1925 a kladně zodpověděl na otázku, obsaženou v titulu jeho studie *Byla George Sand v Čechách?* převzal ve své literatuře české 19. století také Arne Novák. To ovšem popřela George Sandová v dopise své překladatelce Sofii Podlipské už 14. února 1865, kde napsala, že do Čech nemohla jet, protože k takové cestě nemě-

la ani prostředky. Lubin a Brett upozornují na to, že spisovatelčin hrdina Albert-Vojtěch z Rudolstadt o sobě píše jako o potomkovi Hynka z Poděbrad a zdůrazňuje skutečnost, že spisovatelčina babička Marie-Aurore Dupinová byla nemanželskou dcerou francouzského maršála Mořice de Saxe (Saského). Ten byl zase nemanželským synem polsko-saského vládce Augusta II. Saští Wettinové z albertinské linie odvozovali ovšem svůj původ také od Albrechta (Alberta) Smělého, manžela Zdeny (Sidonie) z Kunštátu a Poděbrad (1449-1510), nikoliv ovšem od Hynka z Munsterberka, jehož linie ostatně vymřela už roku 1493. Zabýval jsem se touto otázkou ve své knížce Revoluce a kontrarevoluce v Rakousku 1848 (vyšla 1975) a dospěl jsem k tomu, že vydávat se za potomka Jiřího z Poděbrad, "husitského krále", bylo před 1848 módou - hlásil se k němu zajímavý publicista Leopold ze Schirndingu (a ovšem o sto let později i pan říšský "protektor" baron Neurath, můžeme-li věřit profesorovi nauky o rasách Banizzovi von Bazzan). Podle mého názoru neměla George Sandová důvod hlásit se k monargistickému původu, byť i dvakrát poznamenanému nemanželským původem - šlo jí o "básnickou aktualizaci historie" a českou husitskou revoluci použila k nepřímé obraně francouzské revoluce z roku 1789 a k přípravě nejenom politické, ale také sociální revoluce roku 1848(9).

(6) Pokusem o "makrogenealogii" čili o genealogické osudy větší skupiny lidí, v tomto případě společného původu, byla studie, kterou jsem napsal a 1976 vydal

spolu s doc. Ludvíkem Schmidem Irové ve střední Evropě a Univerzita Karlova. Šlo nám o to, zjistit, kdy začala migrace Irů do střední Evropy, jaký měla rozsah a podobu a jaký byl její význam pro českou společnost a kulturu, zejména pak pro pražské vysoké učení (10). Došli jsme k závěru, že migrace začala před Bílou horou, že však vlastní rozmach patří do století 1650-1750. Na univerzitě studovali Irové díky úlevám a stipendiím teologie, ale především lékařství. Irského původu byli členové Hybernského kláštera na Novém městě pražském (zrušeno 1786) a vojáci z povolání - své syny dodalo do rakouské armády 45 rodin irského původu - na Moravě byli asi jenom O'Donnellové. Poslední z těchto rodin byli Taafeové, kteří se, bohužel i s rodinným archivem, vystěhovali roku 1938. Irských studentů medicíny bylo tolik, že v 18.století tvořili někdy i 9 procent posluchačů - v letech 1668 - 1783 jich bylo celkem 68. Někteří z nich se účastnili reformy univerzity a politického života v zemi. To byl zejména případ Viléma Mac Nevena O'Kelly ab Aughrim, chráněnce Gerharda van Swietena, který zemřel v Praze roku 1787. Jeho synovec, William James, studoval medicínu v Praze a ve Vídni, po návratu do Irska se účastnil příprav odboje proti Angličanům a po dlouhém věznění odešel do Ameriky, kde zemřel roku 1841.

(7) Také v dalším případě mi šlo o "makrogenealogii, totiž o průzkum původu českých vystěhovalců do Ameriky. U nás máme dost pramenů k zodpovězení otázek, kdy, v jakém počtu a odkud se lidé stěho-

vali, někdy víme také, kam se stěhovali a proč. Ale horší je to se sledováním jejich osudů na druhé straně oceánu. Ideální je takový případ, kdy se podaří objevit v přijímající oblasti historika nebo genealoga, který se zabývá stejným problémem. To je případ Roberta Janáka z Texasu, jehož rodina moravského původu je z moravské vlasti vzdálena už čtyři až pět generací. Ve svých pracích o rodinách Šimičků, Šugárků a Janáků a o osídleních texaských lokalit Dubiny, Hostýna a Ammansville(11) vychází Janák z rodinných dokumentů, úmrtních oznámení z místního tisku, úředních písemností (Records, Deeds, Minutes) soudních a správních úřadů (District Courts, Deed Records), inventářů pozůstalostí - ale také ze sbírek náhrobních nápisů. Janák zjistil, že vesnice Dubina a Hostyn byly založeny převážně příchozími ze severovýchodní Moravy. Dubina byla osídlena především rodinami z Mniší a Tiché, Hostyn z Frenštátu, Trojanovic a Sklenova. Pochopitelně nemohou náhrobní nápisy nahradit kroniky, protože náhrobky si všechny rodiny poříditi nemohly. Ammansville bylo založeno rodinami, které předtím bydlely v Dubině nebo Hostynu - skoro polovina nápisů prokazuje, že šlo především o rodiny, pocházející z Frenštátu. Podobné studie bylo možno podniknout pro zakladatele Nového Olomouce (Olmits) ve státě Kansas, založeného v druhé polovině sedmdesátých let minulého století a zhruba ve stejné době založeného Nového Broumova (Nueva Braunau) v jižním Chile. V prvním případě bylo to umožněno existencí rozsáhlé propa-

gační literatury, placené železniční společnosti Omaha-Topeka-Santa Fé Railway, které potřebovala osídlit okolí trati, ve druhém o iniciativu církevních úřadů, které přeshetřovaly zoufalý stav přesídlenců.

(8) Před čtyřiceti lety jsem se zabýval poprvé s problémem, jak zachytit skladbu obyvatelstva jedné lokality a jeho vývoj. Šlo tehdy o městečko Zlín, jehož městské knihy z let 1550-1850 jsem tehdy zpracovával. Údaje o jednotlivých rodinách jsem získal z městských knih, nejstarší matriky, městských privilegií a různých seznamů. Zatím vyšly v letech 1979 až 1981 ve sborníku Gottwaldovsko od minulosti k současnosti v pečlivé re-rakci Zř. Poklady tři kapitoly o Zlínu v 16. a 17. století (12). V tisku je čtvrtá kapitola, která zahrnuje mj. pohyb obyvatelstva, sledovaný ve stavu kolem 1592, 1605, 1620-30, 1644, 1670 a 1687-97, vždy na základě všech pramenů pro toto období existujících. Za celých sto let došlo ovšem ke změnám velmi značným. Roku 1592 bylo ve Zlíně zjištěno mužů, majitelů domovního či jiného nemovitého majetku 198, k roku 90 (což je údaj zakreslený v důsledku zmatku po bočkajovském vpádu a přerušení ve vedení knih. V letech 1620-30 žilo ve Zlíně 144 předpokládaných hlav rodin, z toho 52 pocházejících z nejstaršího období, 13 zachycených nejprve 1605. Roku 1644 měl Zlín 135 usedlíků, z toho 75 (57%) ze starších rodin. K roku 1656 najdeme ve Zlíně vůbec nejmenší počet usedlíků - 84, ale z toho 69 pocházelo z rodin ve Zlíně už

dřív doložených. To znamená, že jednotlivci a rodiny ze Zlína odcházeli, ale náhrada za ně nepřišla. Součet obyvatelstva k roku 1670 byl proveden uprostřed vrchností nařízeného stěhování části obyvatelstva ze Zlína na Lomnici. Usedlíků bylo nicméně víc, 118, z nich 74,6% příslušníků starších rodin. Teprve poslední soupis, pořizený za léta 1687-97 a vykazující 189 usedlíků, je svědectvím přílivu nového obyvatelstva do Zlína, neboť neméně než 127 usedlíků se objevuje poprvé.

Ze 198 rodin z roku 1592 zůstalo tedy ve Zlíně do konce 17.století jenom 14 (7,3%), ze 13 rodin, příšlých do 1605 se jich udrželo čtyři, z 81 rodin, uvedených v desetiletí 1620-30 jenom osm (10%), z 58 rodin, příšlých ve 30.letech 10 (17,20%), z 15 příšlých před r.1656 to bylo 10 (66,6%) a z padesáti, poprvé uvedených k roku 1670 jich zůstalo 16 (32%). To znamená, že se ve městě udržely spíš rodiny zámožné než chudé, staré spíš než nové. Největší úbytek předbělohorských rodin nastal po roce 1644, jako důsledek zvýšené represe, a nejmenší trvalost vykazuje skupina, která přišla do Zlína ve 20.letech, tedy v době vojenských vpádů a obecného úpadku. Koncem 17.století měl tedy Zlín obyvatelstvo, které se velmi lišilo od usedlíků před sto lety. Z doby předbělohorské jich pocházela jenom jedna desetina (18). Plné dvě třetiny rodin přišly v období 1670-1690. Tedy teprve na konci 17.století dostalo městečko Zlín takové složení obyvatelstva, které se pak udrželo až do konce 19.století a ná-

stupu industrializace. Pozdější klidný vývoj populace nabyl způsobem jenom tím, že Zlín byl ušetřen válek, ale také tím, že vrchnost svým vlivem bránila stěhování obyvatelstva.

Vedení městské správy bylo do 40.let 17.století v rukou rodin, které stály v čele městské správy od poloviny 16.století. Velká změna se udála v polovině 17.století: staré rodiny mizejí nebo ustupují do pozadí, do popředí se dostávají potomci několika starých rodin, z části ovšem s novým příjmením, a rodiny do města nově přišlé.

Vývoj složení obyvatelstva je úzce spojen s úpadkem řemesla a obchodu, a s tím, že zemědělská výroba byla ovládána feudální vrchností, která na panství už nebydlela a se starostmi poddaných neměla nic společného. Je pozoruhodné, že změny se odrážejí v jazyku, kterým byly vedeny městské knihy. I v nejhorších dobách si Zlín udržel školu, špitál, v městěčku se pěstovala hudba a chrámový zpěv, nezměnilo se etnické složení obyvatelstva a připravovala se velká expanze z údolí Dřevnice nahoru do svahů a kopanic. Nemá tedy obraz vývoje zlínského obyvatelstva během 17.století jenom temné stránky - je podceněním našich předků, jestliže se mluví o období temna - to panuje namnoze dosud v našich vědomostech. Teprve kolem roku 1740 dosáhl Zlín počtu obyvatel, který měl na konci 16.století, teprve po šesti generacích měli obyvatelé Zlína za sebou nejtěžší zkoušky a mohli klást základy k budoucímu rozvoji.

Uvedené příklady nejsou zdaleka ojedinelé nebo jediné. Všechny by měly ukázat, že genealogie je sto obohatit podstatně tradiční obraz národní minulosti. Bylo by vhodné zamyslit se nad tím, jakým způsobem by naši amatérští genealogové mohli svými kolektivními znalostmi přispět k rozvoji moderní historické vědy. Neboť platí, že studium minulosti nám pomáhá pochopit lépe přítomnost a připravit nás lépe na zkoušky budoucnosti.

P o z n á m k y :

- 1 J.Polišenský, Poznámky k metodologii a metodice genealogie. Jižní Morava (dále JM) 15/1979, s.196-202. - Viz též, Genealogie, rodopis a její dnešní podoba. JM 9/1973, s. 265-270.
- 2 J.Z.Tiraspol'skaja, Genealogija. Sovetskaja istoričeskaja enciklopedija (dále SIS), 4. Moskva 1963, s.198 ad.
- 3 G.Kessler, Historische Genealogie, in: Einführung in das Studium der Geschichte. Berlin 1979, s. 261-263.
- 4 Handbuch der Genealogie. Vyd. a red. Eckart Henning a Wolfgang Ribbe. Neustadt an der Aisch, 1972.
- 5 R.v.Procházka, Genealogisches Handbuch erloschener böhmischer Herrenstandsfamilien. Neustadt a.d.Aisch, 1973. - Týž, Böhmisches Adelsfamilien (Příloha k 3.svazku Oesterreichisches Familienarchiv) Neustadt (Aisch), 1969.
- 6 Alain de Penanster, Sur la piste des ancêtres. Express, Paris, 30.VII.1982, s. 62-67.

- 7 Burke, Sir John B., A Genealogical and Heraldic History of the Peerage and Baronetage, the Privy Council, and Knightage. London, 1935⁹³. The Complete Peerage. Ed. Vicary Gibbs. London 1910-59. Pro kontrolu: B.Spu-ler, Regenten und Regierungen der Welt. Teil I-II. Würzburg, 1962².
- 8 Gilbert H.Doane, Searching For Your Ancestors.. The Why and How of Genea-logy. A Bantan Book (Univ.of Minneso-ta Press), 1978⁸.
- 9 Vl.Brett, George Sand a Čechy - znovu i nově, Světová literatura 5/1982, s. 218-226. Srv. J.Polišenský, Revo-luce a kontrarevoluce v Rakousku 1848, Praha 1975, s. 82.
- 10 L.Schmid a J.Polišenský, Irové ve střední Evropě a Univerzita Karlova. Acta Univ.Carlon.Historia Univ.Car.Pragensis, To,.XVI/Fasc.2, s.53-66.
- 11 Robert Janák, Šimiček, Šugarek, Janák. Beaumont/Texas 1976. - Týž, Dubina, Hostyn and Ammansville/Fayette County, Texas. Beaumont 1978.
- 12 J.Polišenský, Ekonomická a sociální struktura Zlína na přelomu XVI a XVIII. století. Gottwaldovsko od minulosti k současnosti "79, OA Gottwaldov 1979, s.105-130; týž, Ekonomický a sociální vývoj Zlína v první polovině XVII.sto-letí, tamtéž "80, s.99-136; týž, Zlín po třicetileté válce, tamtéž "81, s. 109-124.

HERALDICA BRUNENSIS I.

Znaky významných brněnských osobností /2/

Antonín Šebestián H a n z e l y (doplňk)

Kromě uvedeného typáře jsme našli typář 1/ na němž se vyskytuje modifikovaná varianta znaku. Pečeť z tohoto typáře se dne 13.9.1757 je přitištěná, oválného tvaru o rozměrech 17 x 16 mm. V pečetním poli ohraničeného drobnými kroužky a na vnitřní straně jemnou linkou se nachází znak skládající se oválného čtvceného štítu. První a čtvrté pole je pokryto drobnými body. Spíše než vyznačení zlaté barvy se jedná o znázornění hermelínu. V druhém a třetím poli je křídlo obrácené do středu štítu. Na štít je postavena turnajská helmice bez koruny či točenice jen s přikryvadly. Za klenot jsou otevřená křídla. Při klenotu jsou paprskovitě rozložena písmena AS G AH. Antonín Šebestián v 60 letech 18.století oba typáře užíval souběžně vedle sebe. Další výzkumy ukáží, který typář je starší i příčiny modifikace znaku.

Poznámky:

1/ Archiv města Brna, Zbytky registratur
- testamenty, testament Antonína Josefa Březovského ze dne 13.9.1757

Jan Křtitel E r n a (1646 - 1698)

významný brněnský architekt a stavitel.1/
Byl synem vlašského stavitele Ondřeje Erny, který přišel do Brna a zde v roce 1630 získal měšťanské právo. Jan Křtitel

se řemeslu vyučil u svého otce a později se stal městským stavitelem. Podílel se na stavbách a přestavbách mnoha brněnských domů ve stavebním slohu baroka. Z jeho prací lze uvést stavbu dominikánského kostela sv. Michala na dnešním náměstí Družby národů z let 1655-1679, kde na základech sesutého gotického kostela postavil rozměrnou novostavbu. 2/ Od něho též pochází dispoziční rozvrh Ústavu šlechtičen (dnes Etnografické muzeum) na rohu ulice Běhounské a Koblišné (dnes Gagarinova třída) z let 1674 - 1679. S jeho jménem je spojena barokizace kostela sv. Tomáše na dnešním náměstí Rudé armády, která byla provedena v letech 1662 až 1668. V okolí Brna vystavěl lichtenštejnskou hrobku ve Vranově u Brna a kostel sv. Anny v jezuitské rezidenci v Tuřanech z let 1693 - 1698. Stopy jeho činnosti lze najít při úpravě starších staveb např. staré brněnské radnice (kolem roku 1660), biskupského dvora a dalších staveb. Jan Křtitel vlastnil v Brně dva domy. Jeden na Uhelném trhu (dnešní Kapucínské náměstí) a druhý v dnešní Muzejní uličce. Neměl syna, který by pokračoval v jeho povolání. V testamentu je uvedena jeho manželka Anna Marie Cornelová a dcery Veronika a Žofie, která byla v roce 1697 mrtvá a po níž zůstaly děti.

Jeho znak známe z pečeti z roku 1697, která je přitištěná na jeho testamentu 3/. Pečeť je červená, osmihranná o rozměrech 10 x 9 mm. V pečetním poli ohraničeném perlovcem se nachází oválný

štít zasazený do rozvilinové kartuše. V něm je na třech kulatých kamenech vedle sebe hnízdo, na němž sedí rozkřídlená kačena (husa, snad i orlice). Nad kartuší jsou písmena .I.B.E.

Poznámky:

- 1/ J.Dřímál a kol., Dějiny města Brna, díl 1, s.
- 2/ C.Hálová-Jahodová, Brno (Stavební a umělecký vývoj) nakl. Poláček, Praha, 1947
- 3/ AMB, Zbytky registratur - testamenty, testament Jana Křtitele Erny z r.1697

Jiří L. Bílý

Jan Schertz (1680 - 1764)

význačný brněnský sochař, zakladatel rodinné sochařské dílny. Narodil se ve Vídenském Novém Městě. Přišel do Brna kolem roku 1714. V tomto roce se oženil s dcerou v Brně činného sochaře Josefa Mangolta 1/ a dne 22.10.1714 zde získal měšťanské právo. Jemu jsou přičítány sochy na fasádě lorety u minoritského kostela a také byla vyslovena domněnka, že se zúčastnil na výzdobě portálu. Také jeho dílem byla někdejší kazatelna v chrámu sv. Magdaleny. Z jeho čtyř pozůstalých synů se tři věnovali sochařství a syn Matyáš se dal na duchovní dráhu. Syn Jakub Schertz byl činný v Brně v letech 1774 - 94. Byl majitelem domu ve Františkánské uliči (č.8). Jemu je připisována výzdoba oltáře sv. Antonína Paduánského v kostele sv. Magdaleny. Jako sochař se připomíná též syn Petr Pavel Schertz

(1700 - 1784), který v Brně dne 8.1.1759 získal měšťanské právo a František Josef Schertz (1704 - 1769). Dcery Jana Schertze se provdaly do brněnských rodin. Antonie si vzala Františka Huka, který pocházel z Olomouce a v Brně roku 1729 získal měšťanské právo. Synem tohoto byl Josef Huk brněnský truhlář. Další dcera Marianna se provdala do rozvětvené brněnské rodiny Renversů.

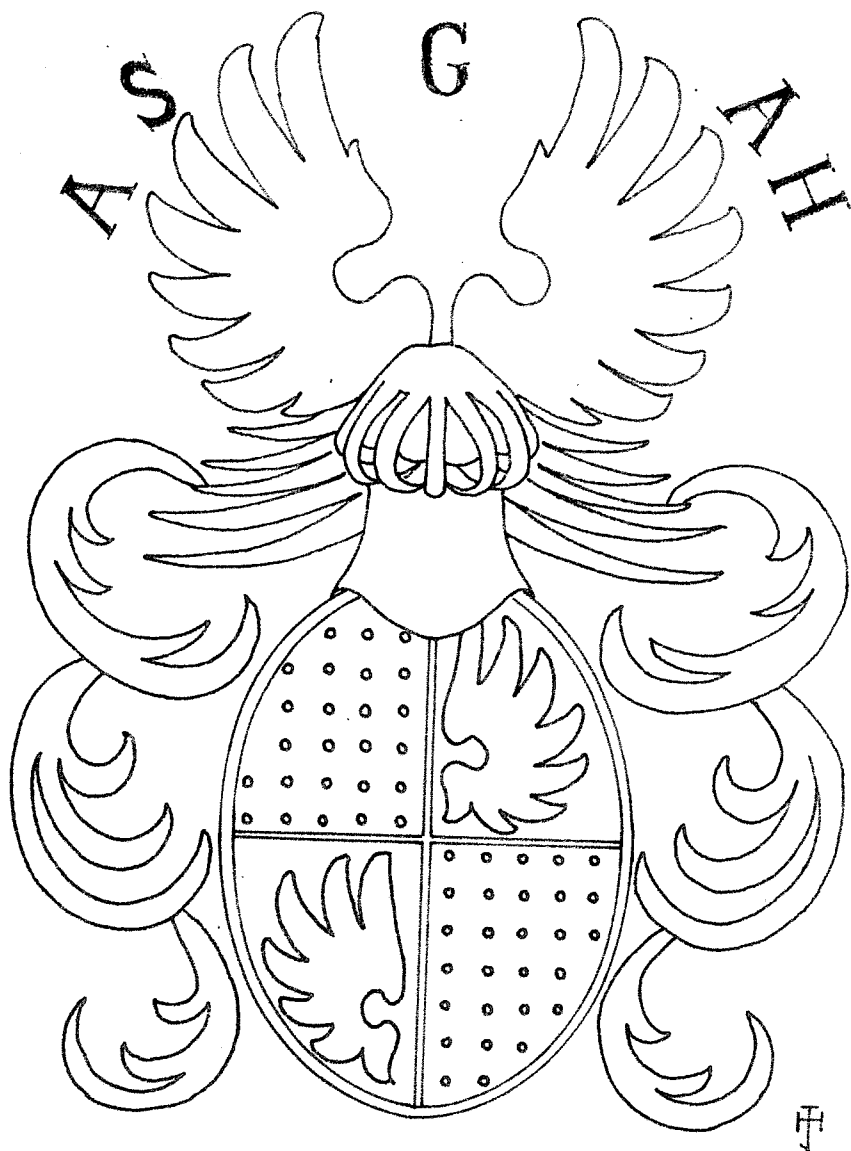
Znak Jana Schertze se nám zachoval na pečeti ze dne 15.1.1939 2/. Pečeť je přitištěná, červená, oválného tvaru o rozměrech 14 x 13 mm. V pečetním poli ohraničeném vlnovkou se nachází znak skládající se z oválného štítu, který je dole zasazen do dvou laloků kartuše. Ve štítu je postavena Merkurova hůl, což je zde hůlka zakončená koulí, z níž po stranách vyrůstají křídla. Hůl je dvakrát otočena dvěma hady, kteří se dívají do středu štítu. Na štít je postavena kolčí helmice s točenicí a přikryvadly. Za klenot je ostruhové kolečko ve tvaru šestirohé hvězdy. Při klenotu jsou písmena I S. Jedná se o znak utvořený podle zaměstnání nositele znaku. Merkurova hůl byla nejen symbolem obchodníků, ale též sochařů, jak o tom svědčí znaky jiných brněnských sochařů, např. Kristiána Probstla (1738) nebo Antonína Rigy, kde se Merkurova hůl objevuje v různých podobách. Typář, z něhož byla zhotovena pečeť, užíval Jan Schertz až do konce života 3/. Po něm tento typář užíval jeho syn Petr Pavel 4/ a po jeho smrti vdova Anna Schertzová rozená Karnerová 5/. Známe též pečeť Jakuba Schertze ze dne

19.12.1794, která je přitištěná, červená, oválného tvaru o rozměrech 17 x 14 mm. V pečetním poli ohraničeném linkou se nachází oválný štítek zasazený do rolverkové kartuše, v němž se však objevuje jen monogramické znamení, skládající se ze dvou zrcadlově odvrácených, překřížených písmen J a S. Na kartuš je postavena sedmilistá korunka 6/.

Poznámky:

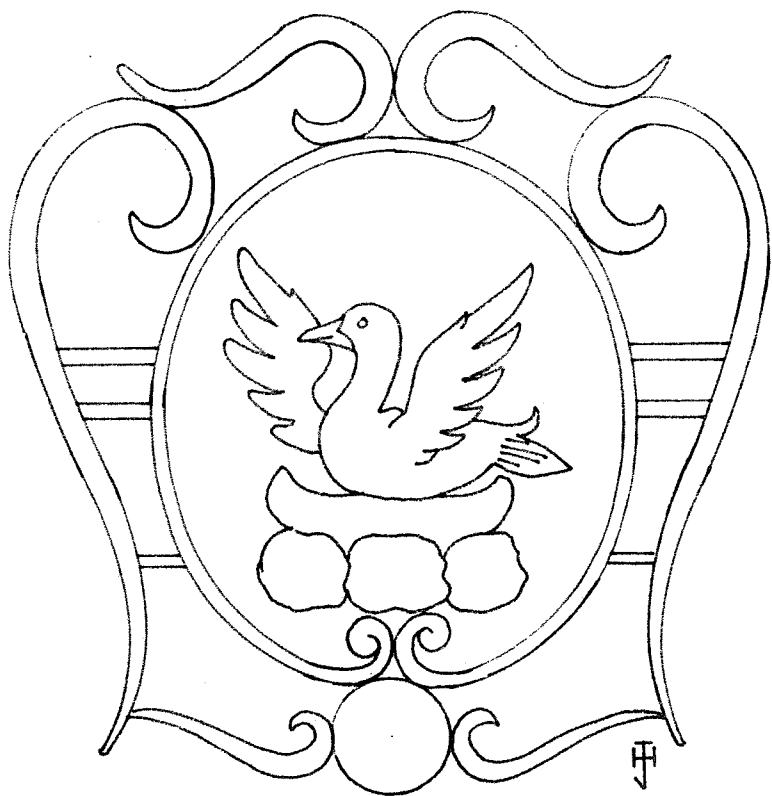
- 1/ C.Hálová-Jahodová, Brno ss. 174, 184, 189, 200
- 2/ AMB, Zbytky registratur - testamenty, testament Františka Melichara Aletze z 15.1.1739
- 3/ AMB, Zbytky registratur - testamenty, testament Jana Schertze ze 7.8.1763
- 4/ AMB, Zbytky registratur - testamenty, testament Josefa Schweigera ze 29.3. 1771
- 5/ AMB, Pozůstalosti města Brna č. 997, pozůstalost Anny Schertzové z 28.7. 1796
- 6/ AMB, PMB, č. 747, pozůstalost Karly Schoberové z 19.12.1794

Jiří L. Bílý

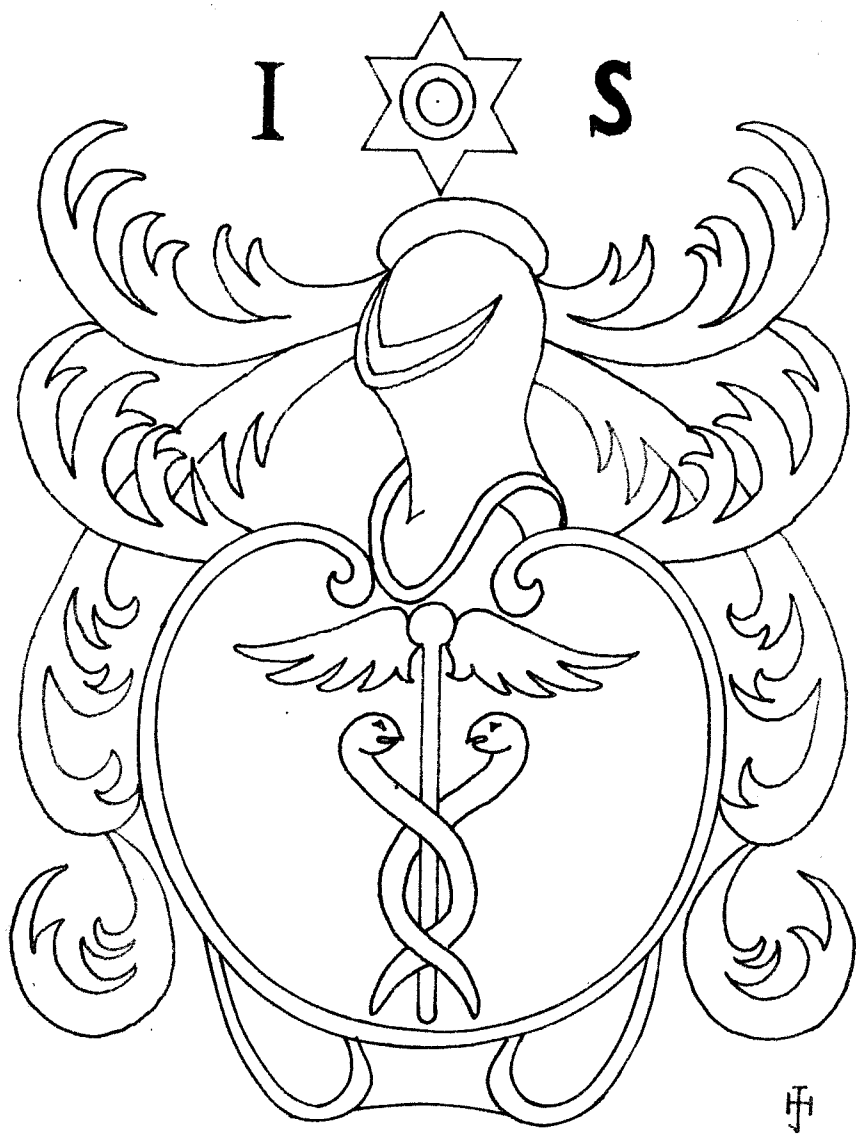

Znak Antonína Šebestíána Hanzelyho

. I · B · E .

Znak Jana Křtitele Erny

Znak Jana Schertze

HOVORY G + H

V dnešním čísle zahajujeme volnou serii rozhovorů s našimi předními heraldiky a genealogy, případně s badateli z příbuzných oborů.

Prvého z nich nemusíme našim čtenářům dlouho představovat, je jím Jiří Louda, který kromě odpovědí na naše otázky nám také zaslal kresbu na titulní stránku letošního ročníku GHI.

1. V jednom ze starších čísel jílovské Heraldiky byl otištěn krátký přehled Vaší dosavadní činnosti v heraldice. Co nového jste vydal a připravil od té doby ?

Nebýt toho, že jsem si před řádkou let začal zapisovat, co jsem vlastně kdy dělal, asi bych vám nedovedl přesně odpovědět. Jenže i s těmi záznamy nevím, o čem bych měl napřed mluvit. Navrhl jsem znaky pro města Slavičín a Meziboří (oba byly schváleny), to bylo koncem roku 1969, právě tak i městský prapor pro Ostravu. Roku 1972 vyšly v Mladé frontě moje Znaky čs. měst, téhož roku v NSR knížka Flaggen und Wappen der Welt A-Z a v Paříži Blasons des villes d'Europe. Roku 1974 po průtazích vyšly v Albatrosu České erby (spoluautor J. Janáček), o rok později Moravská církevní heraldika (ta ale nebyla původně určena k tisku). O dva roky později jsem navrhl nový znak pro olomouckou arcidiecézi i osobní znak jejího administrátora (podle jeho před-

stav), roku 1979 v Londýně publikovali Family tree of the Prince of Wales, rok na to v Profilu vyšly znaky měst Severomoravského kraje (spoluautor L.Baletka) a konečně v Londýně roku 1981 vydali velké dílo, jehož text napsal oxfordský historik M.Maclagan, Lines of succession. Mezitím ovšem byly menší práce: dvě karetní hry - kvarteta s městskými znaky, několik seriálů článků (olomoučtí biskupové, moravští hejtmani, erbovní postavy v dějinách Olomouce atd.), řádka kreseb a popisů znaků pro edici Zeměmi světa pro Svobodu, řádka kreseb znaků pro pohlednice Pressfoto. Letos se snad konečně dostane na trh i první ze sedmi svazků Hradů a zámků (Svoboda) s mými znaky českých a moravských rodů a také Česká města II, jako pokračování svazku vydaného Albatrosem před deseti lety. A větší počet drobných článků i ilustrací u nás i v zahraničí. Snad toho mohlo být víc.

2. Na čem pracujete v současnosti ?

Připravuji francouzské doplněné vydání Lines of succession, plánuje se vydání mého armoriálu Podvazkového řádu a snad i řádu Bodláku, trochu nečekaně také překládám do angličtiny text knížky L.Muchy Vlajky a znaky. A samozřejmě zůstávají ty drobnější práce pro nakladatelství Svoboda a Pressfoto. Plánů je mnoho, času jaksi stále málo.

3. Jak hodnotíte úroveň naší výtvarné heraldiky ve srovnání s cizinou, např. s Anglií ?

Na tuto otázku mohu odpovědět jen docela subjektivně. Mně se zdá, že u nás dochází ke dvěma extrémům: buď se najde nadšený heraldik, jehož kreslířská dovednost je nevalná, anebo se nějaký výtvarník domnívá, že kreslení znaků je dobrá příležitost k výdělku, a proto se pustí do kreslení bez znalosti heraldiky a jejích pravidel. Výsledek je v obou případech neradostný, a proto heraldika jaksi stále není u nás považována za umění, ale jen za tzv. vědu (ale té vědy u nás už máme ve všem jaksi až příliš mnoho). Já zdůraznuji výtvarnou stránku heraldiky. Nekopírovat a neobkreslovat vzory, být i staré. Má-li být heraldika opravdu umění, je třeba tvořit, kreslit po svém, ale správně. To dovedl kdysi Štorm, jenže jeho napodobováním se zase nikam nedostaneme. Snad proto i já kreslím docela jinak. V Anglii, ve Francii, v NSR, ve Švýcarsku a jinde je heraldická tvorba, heraldické umění na tom lépe. Ovšem z důvodů "ekonomických" i tam často publikují odpornosti. Jenže ty tam za pravé heraldické umění nikdo nepovažuje.

4. Jaké akce, publikace atd. by podle Vašeho názoru přispěly k další popularizaci našeho současného heraldického umění ?

V tom vám nedovedu poradit. Já jen sedím u psacího stolu a kreslím, uvažovat o tom, co by heraldice prospělo, nedovedu. Léta jsem kreslil jen tak pro sebe, asi to tak budu dělat, i kdyby to nikdo nechtěl vydat. Snad by bylo třeba vydat

dobrý heraldický slovník, nějaký úvod do heraldiky. Pořád se i mezi historiky a archiváři objevují mylné názory na heraldická pravidla - odkud se berou? To by bylo třeba vysvětlovat a vyvracet. Být archivářem ještě neznamená být heraldikem. A zase naopak. Hlavně se mi zdá, že u nás chybí srovnání s heraldikou v zahraničí.

5. Nakonec otázka pro domov, jak hodnotíte Genealogické a heraldické informace ?

A tady jste mě zahnali, abych tak řekl, do kouta. Já vůbec nejsem člověk dělaný na spolkovou činnost. Jsem členem dvou heraldických společností, ale to jen proto, že na jejich schůze nemusím (a nemohu) chodit. Vím však, že práce GHI je nesmírně užitečná a bez nadšených a nezištných heraldiků by asi naše heraldika dávno zahynula v močálu neznalosti. A proto vám držím palce a přeji mnoho zdaru. Všem nám přece jde o opravdu dobrou heraldiku, vědu i umění.

Děkujeme Vám za rozhovor a přejeme Vám mnoho úspěchů v heraldice.

O p r a v a :

Do vzpomínkového článku (GHI 1982 č. 4, str. 75) k výročí třista letého úmrtí obhájce města Brna za švédského obležení v r. 1645 L.R. de Souches v loňském roce, se nám vloudila chyba v letopočtu úmrtí. Správný letopočet je 1682.

red.

ZPRÁVY O LITERATUŘE

Jiří Louda - Michael Maclagan:

LINES OF SUCCESSION. Heraldry of the Royal Families of Europe. 308 s, 80 obr., 150 barev. tabulek. London, Orbis Publishing, 1981

První dojem z knihy českého heraldika J.Loudy a britského historika M.Maclagana, jinak herolda anglické College of Arms, je velmi příznivý. Konečně je tu opět nová příručka, byť ne určená pro náš knižní trh, přinášející genealogické přehledy evropských panovnických rodů. Těžiště práce leží v tabulkách, kde lze sledovat od časněho středověku po XX.století posloupnosti panovníků v té které zemi a jejich rodové vztahy i vztahy mezidynastické. Do jaké míry jsou tabulky věcně správné, nelze jednoduše pro stovky uvedených údajů posoudit. Pouze důkladná odborná recenze by postupně mohla odhalit některé nepřesnosti. Zatím lze jen říci, že snaha po úplnosti zhušťuje mnohdy grafickou náplň jednotlivých stran a ztěžuje místy studium.

Podtitul práce hovoří o heraldice královských rodů. Ovšem heraldika má zde pouze ilustrativní charakter, t.zn. že doprovází tabulky pokud možno u klíčových postav rodů, přičemž znak je redukován jen na zobrazení štítu. Heraldická náplň v tabulkách má spíše upozorňovat na rodové vztahy. Nemá, a zřejmě to ani nebylo účelem, zachycovat vývoj rodových znaků.

Konečně je třeba se zmínit i o textu. Mimo první kapitolu, která je jakýmsi

úvodem do problematiky heraldiky (zvláště si všímá regionálních rozdílů v pojetí znak na štítě), ostatních 37 kapitol z pera britského spoluautora je vždy stručným, zato kvalitním exkursem do politických dějin evropských zemí, počínaje středověkou Anglií a konče dynastickými poměry na Balkáně.

Z celého charakteru publikace je zřejmý její popularizující ráz a svým zpracováním se zařazuje mezi dnes tak oblíbené a vyhledávané encyklopedické příručky. Proto také není v práci žádný poznámkový aparát a není ani uvedena - bohužel - bibliografie. Příručku jistě uvítají všichni milovníci dějin a může být i užitečnou příručkou profesionálním badatelům. Bylo by vhodné, kdyby podobná publikace vyšla i v české mutaci, zvláště když anglické vydání bylo vytištěno v ČSSR a podíl našeho autora byl více jak podstatný.

Josef L. Hrdý

Michal N. Vadbolskij:

GERALDIČESKAJA SIMVOLIKA GRUZII, Izdatelstvo "Chelovneba", Tbilisi, 1980, udáno 110 s., 275 vyobrazení, v ruském a gruzínském jazyku

Jméno sovětského heraldika a vexilologa Michaila Vadbolského není naší odborné veřejnosti neznámé. Na stránkách zpravodaje Vexilologického klubu publikoval zajímavou práci o symbolice gruzínských praporů (Vexilologie č. 22, s. 304 - 309). Tato stať v podstatě představuje

dílčí část jeho nové knihy, které se týká gruzínské heraldické symboliky, a která se na podzim minulého roku objevila na našem knižním trhu.

Autor pojal osnovu této práce velmi široce. Nejedná se jen o symboliku gruzínské heraldiky, ale je zde zahrnuta protoheraldická symbolika. Vadbolskij totiž hledá původ heraldických figur v totemistických znameních a v náboženských symbolech předků Gruzínců - Chetitů. Poměrně dobře se mu daří prokázat absorpci symbolů starých náboženských kultů v křesťanské symbolice. Ne vždy se mu však podařilo najít souvislost mezi těmito protoheraldickými znameními a heraldickými figurami. Je to dáno, jednak nedostatkem historických pramenů o gruzínské heraldice, jednak to lze přičíst skutečnosti, že heraldické bádání v Gruzii je teprve v počátcích.

Tuto práci však bude nutno vzít do úvahy při řešení otázek naší heraldické symboliky. Nejstarší znamení v české a moravské heraldice mají alespoň zprostředkovaně svůj vzor v symbolice východních národů. Proto nám gruzínská symbolika může napovědět o smyslu mnoha heraldických figur i jejich významových posunech. Z tohoto důvodu je velmi cenný autorem pořízený přehled nejdůležitějších heraldických figur (slunce, měsíc, beránek, lev, drak, labuť, kozel, okřídlený pes, dub, býk, kanec, zmije, kůň, pták, ryba, jelen) s vysvětlením jejich symbolického významu. Škoda, že tento přehled nerozšířil o heraldická znamení

vyjadřující postavení rodu či úřad (např. často se opakující znamení jezdecké boty).

Při hodnocení této práce nelze opomenout skutečnost, že je to poprvé, co se můžeme, díky ruskému textu, blíže seznámit s gruzínskou heraldikou. Autor si byl vědom širšího okruhu čtenářů, a proto do knihy zařadil též kapitolu o vývoji gruzínské heraldiky (s. 67-68). Gruzínská heraldika vzniká v 18. století v souvislosti s těsnějšími vztahy Gruzie k Rusku. Do té doby funkci znaků plnily merky (značky ze zkřížených čar). Jsou však známy i obecné figury. Nejdříve se konstituoval znak gruzínského panovníka z dynastie Bagrationů. Nejdůležitějším znamením panovnického znaku byl dlouhý šat Krista. Znamení sv. Jiří, které je pokládáno za tradiční znak Gruzie, se dostalo do gruzínské heraldiky později z Ruska. Dynastie Bagrationů odvozovala svůj původ od biblického krále Davida, proto v jejím znaku se setkáváme s heraldickou zajímavostí, fiktivním znakem krále Davida - lyrou. Připomínkou na něho je též prak s kamenem. Jistě by bylo zajímavé, kdyby se zjistilo, jak se tato znamení a odkud dostala do panovnického znaku.

První rodové znaky byly gruzínským rodinám uděleny při návštěvě gruzínského panovníka Vachtanga VI. v Rusku. K plnému rozvoji rodové a městské heraldiky však dochází až po připojení Gruzie k Rusku v 19. století.

Knížka obsahuje velké množství ilustrací, které vhodně podtrhují text.

Též ukazují na rozmanitost hmotných pramenů, z kterých autor čerpal. Nelze přičíst autoru na vrub, že tiskárna na vytištění kvalitní knížky prostě nestačila. Je vytištěna na papíře špatné jakosti. Asi dvojjazyčný text způsobil zmatky v označení stránek, kdy po stránce 79 je další stránka označena 91. Takže první čtenářův dojem je, že koupil zmetek.

Závěrem je však nutné zdůraznit, že vydání této knížky je významným počinem, věřme, že i počátkem soustavného pěstování gruzínské heraldiky.

jlb

SLOVENSKÁ ARCHIVISTIKA, ročník XVII, 1982, číslo 2, vydává Archivna správa Ministerstva vnútra SSR v Bratislave

Poslední číslo Slovenské archivistiky přineslo dvě statě s heraldickým zaměřením. Jde zejména o diskusní příspěvek autorů Matúše Kučery, Rudolfa Krajčoviče a Jozefa Nováka s názvem "K tvorbe novotvarov mestských erbů" (Na magro erbu Želiezovec) s. 129-146. Autoři článku si položili otázku, kdy je město oprávněno přijmout nový znak a jakým způsobem ho má vytvořit. Danou problematiku řešili na podkladě erbu města Želiezovec.

Želiezovce měly historický znak se zemědělskou tematikou. Přesto v roce 1973 Peter Püspöki Nagy městu navrhl zcela nový znak, který byl půlený vpravo ve zlatě tři červené trny (heroldské špiče), vlevo v modři z koruny vyrůstající

gryf v pravici s napřaženou šavlí a levicí doprovázenou třemi květy. Erbovní figura odvodil jednak z etymologie názvu města (maď. *szil* = trn) jednak ze znaku vrchnosti - hrabat Esterházyů (viz P. Püspöki Nagy, Erb města Želiezoviec, Bratislava, Madách 1976, 285 s.)

Autoři článku tento znak a jeho obsah podrobili hluboké kritice. Snesli celou řadu filologických a historických argumentů pomocí jíž dostatečně ukázali, že etymologie názvu města není správná a je v hrubém rozporu se stavem našeho poznání. Heraldické argumenty se týkaly hlavně levé části štítu, kde bylo užito znaku vrchnosti zcela bez tradic, ahistoricky a nemarxisticky. Uvedený případ není pro slovenskou městskou heraldiku typický, přesto znovu potvrzuje, že k vytvoření nového znaku je třeba přistupovat v nejkrajnějším případě. Na autora znaku pak klade vysoké odborné, ale též politické nároky.

V druhém příspěvku s názvem "Činnost heraldickej komisie MV SSR" na straně 181-183 autoři Peter Kartous a Ladislav Vrteľ referovali o výsledcích této komise za posledních 7 let. Ze zprávy vyjímám některé zajímavé statistické údaje. Heraldická komise se od roku 1975 do června 1982 sešla 21 krát. Na svých zasedáních s konečnou platností projednala 80 znaků měst. Z tohoto počtu 60 měst užívá historické znaky, 5 měst upravené historické znaky a 3 města novotvary, které mají původ v historických symbolech města. Dvanáct měst užívá nové znaky bez

bez vazeb na původní heraldické symboly.

V plánu heraldické komise je dokončit revisi městských znaků. Zbývá dořešit problematiku znaků 43 měst, z toho 15 měst má zaslat už jen konečnou variantu znaku.

Cílem první etapy činnosti komise je vydání katalogu s vyobrazením a blasonem znaků všech 123 měst na Slovensku.

jlb

Leonid E. Šepelev:

OTMENENNYE ISTORIEJ ČINY, ZVANIA I TITULY V ROSSIJSKOJ IMPERII, Izdatelstvo "Nauka" - leningradskoje otdelenie, Leningrad, 1977, 152 s.

K informaci o shora uvedené knížce se vracím z toho důvodu, že přes řadu cenných poznatků úzce se dotýkajících ruské heraldiky, unikla při rešerši literatury badatelům v této oblasti.

Knížka zahrnuje, jak je z názvu patrné, pojednání o vojenských hodnostech, občanských hodnostech a titulech, dvorských úřadech a titulech a též o rodových titulech. Autor knížky podává jednak přehled titulů a hodností se změnami až do roku 1917, jednak si všímá jejich společenského významu. Pro ruské pojetí šlechtictví je typické, že je spojeno se státní službou. Z tohoto důvodu jsou úřední třídy a vojenské hodnosti spojeny přímo s udělením šlechtictví. U rodových titulů autor uvádí některé zajímavé stati-

stická čísla týkající se udělení jednotlivých stupňů šlechtictví.

V práci je řada odkazů na další literaturu a prameny. Cenný je též slovníček základních ruských hodností, úřadů a titulů na konci knihy.

jlb

HERALDICKÁ A GENEALOGICKÁ SYMBOLIKA KORUNOVACNÍCH KLENOTŮ

(Nad knihou Anny Skýbové, České královské korunovační klenoty. Fotografie Alexandr Paul. Praha 1982, 96 + XX s.,)

Českým královským klenotům se dostalo cenného kulturněhistorického i uměleckého ocenění spolu s jejich barevným fotografickým zpřístupněním, v němž nejsou zanedbány rovněž zřetely heraldické a genealogické.

A.Skýbová zdůraznila, že ve 13.stol. v době přemyslovských dědičných králů nebyla korunovace nezbytnou nutností pro výkonnou panovnickou moc v Čechách, neboť ji představovalo přemyslovské dědičné právo, jak tomu bylo již v předchozích stoletích též u knížat z této dynastie, kdy byl vládce dosazován na kamenný knížecí stolec na Pražském hradě. Existenci místa Žiži, kde se tomu tak podle Kosmy dalo, však v poslední době popírá R.Turek. Pro vnitřní potřeby státu nebyla nutná korunovační symbolika: za krále byl pomazán až Vratislav II. v r.1085, jemuž byla vložena na hlavu koruna; jeho starší bratr Spytihněv II. měl při zvláštních příležitostech právo nosit mítru. Přemysl

Otakar I. byl svěcen na krále (takto se říkalo původně korunovací) dvakrát. Teprve ve 14.stol.vymřeniním přemyslovského rodu koruna i korunovace sama obdržely jinou právní hodnotu, čehož si byl vědom Karel IV.

Prvou kapitolu uvedené knihy doprovázejí čtyři barevné fotografie heraldického charakteru: majestátní pečeť Vladislava I. z r.1169, na níž krále symbolizuje vladař na trůně s korunou na hlavě, s žezlem v pravici a s jablkem v levé pozdvížené ruce. Doplnujeme opis legendy ... V. REX.WLADIZLAV.. Pečeť Přemysla Otakara I. z r. 1224 uvádí pojem PAX - mír, pořádek - v souvislosti se svatováclavskou tradicí. Symboliku žezla i jablka mají pečeti Přemysla Otakara II. z r.1262 a Václava II. z r.1301, jehož královskou korunu vykreslenou na pečeti podle A.Skýbové považujeme za královskou korunu posledních Přemyslovců a teprve po jejich vymření (1306) za korunu království. Pečeť z r.1301 připomíná Václavovu královskou funkci českou i polskou; po pravé straně uprostřed její osy je ve zvláštním heraldickém štítu korunovaný dvouocasý český lev; pod dlaní panovníkovou držící jablko, je pak heraldický štítek s polskou orlicí.

Druhá kapitola knihy je nejzávažnější; připomíná dva názory o původu této majestátní památky: že totiž dal buďto Karel IV. zhotovit pro svoji korunovací zcela novou korunu, nebo že dal jen původní přemyslovskou opravit a lépe vyzdobit. Pro druhý názor mluví přemy-

slovský sfragistický materiál shodný s erbem českého lva na titulním listě passionálu abatyše Kunhuty z r.1321 a na koruně, jež je blízká oné známé u posledních přemyslovských králů. A.Skýbové zdůrazňuje úctu Karla IV. ke tradici, jeho koncepčnost václavského kultu, jímž chtěl potvrdit dědičné nároky své dynastie k českých zemím, jejichž symbolem měla být právě královská koruna. Tento právní názor založený na genealogických a heraldických principech, že totiž královská moc v Čechách plyne z přirozeného práva, měl oponovat eventuální jiné koncepci, a to nejvyšší šlechtě, která zaznívá i u Dalimila, že vláda královská je odvozená v Čechách i od moci šlechtické obce. Tomu měla čelit mladistvá korunovace Václava IV. a analogická Ludvíka Jagellonce později.

Z heraldických reimprimovaných předloh připomínáme stříbrné pečetidlo Karlovy univerzity zhotovené po r.1348 s obrazem korunovace a s královskou korunou s liliemi, s erbem českého dvouocasého lva a se znakem císařské orlice, i zlatý dukát Karla IV.

Publikace A.Skýbové přináší majestátní pečeť Václava IV. z r. 1388, červenou královskou siglu Jiřího z Poděbrad z r. 1459 s pěti zemskými znaky České koruny, rub pečetí Vladislava II. z r.1502 a šesti heraldickými štítky a též kresbu Ludvíka II. se svatováclavskou korunou z Pulkavovy kroniky, z rukopisu Státního ústředního archivu v Praze.

Součástí třetí kapitoly je text listiny Klimenta VI. z r.1346, jež stanoví přání Karla IV., aby koruna byla stále na hlavě knížete Václava a "aby z ní nebyla snímána, s výjimkou toho, kdy by český král, který kdy bude, byl nově korunován nebo když by tímto králem v městě Praze či jejích předměstích byla konána slavnost, vyžadující užití královské koruny. Jen v tomto případě si může zmíněný král korunu vzíti, ovšem s tou podmínkou, že je povinen v týž den korunovace nebo slavnosti korunu znovu vložit na tutéž blahoslavenou hlavu". Autorka uvádí i historii uložení václavské koruny mimo Prahu v letech 1453-1619 (Karlštejn), 1634-1635 (Č.Budějovice; v tereziánské době ve Vídni a v r.1938 v Žilině.

I v uměleckém popisu korunovačních klenotů, jenž tvoří závěrečnou kapitolu, dominují heraldické motivy, které jsou i na pouzdře pro královské jablko z r. 1929, na obalu královské koruny z r.1347, bohatě zdobeného řezáním, tepáním a kolo-rováním, na kterém je na zlatém podkladě černá říšská orlice a v červeném poli bílý český lev.

Heraldická složka i sfragistický materiál sehrály spolu s genealogickou ideí v historii českých korunovačních klenotů velmi významnou roli, na niž je třeba poukázat i mimo vlastní umělecko-historický popis tohoto předního klenotu středověkého umění, k čemuž A.Skýbová přinesla tolik průkazného materiálu.

Jan Skutil

PhDr. František Musil:

PANSKÁ SÍDLA V ČESKOSLOVENSKU. Díl III.
Morava a Slezsko. Klub sběratelů kuri-
ozit Ústředního kulturního domu železni-
čářů, Praha 1981, 116 s.

Poslední svazek třídílné práce (I. díl - Slovensko, II. díl - Čechy) o pan-
ských sídlech na území naší republiky je
věnován Moravě a Slezsku. Již v úvodu
autor upozorňuje, že jde jednak o před-
běžný seznam panských sídel (tedy nemusí
být úplný), jednak o minimální a to z dů-
vodu, že podmínky Klubu sběratelů kurio-
zit jsou omezené; u každého panského
sídla uvedeného v této práci jsou jen
nejzákladnější údaje - název, typ sídla,
stav dochování, katastrální území a pří-
slušnost k obci a okresu.

Objekty zde uvedené jsou řazeny jednak
abecedně, jednak podle příslušností k ok-
resu. Jako cennou lze označit kapitolu,
která přináší seznam dřívějších nebo ne-
oficiálních názvů jednotlivých lokalit.
Publikace obsahuje také doplňky a opravy
k dílům I. a II., dále obrazové ukázky
jednotlivých typů panských sídel a seznam
použité literatury.

I když publikace je svým rozsahem
neveliká a obsahuje jen skutečně nejzá-
kladnější údaje o hradech, zámcích, tvr-
zích a jiných panských sídlech na Moravě
a ve Slezsku, přesto ji lze uvítat jako
dobrou pomůcku či příručku každého mi-
lovníka uměleckých památek.

St. Keršner

Jan Galandauer, Miroslav Honzík:

OSUD TRŮNU HABSBURSKÉHO,
Panorama, Praha 1982, 272 s.

Po značném časovém odstupu se objevila na našem knižním trhu práce, zabývající se dějinami habsburské dynastie. Autorům šlo především o vysvětlení objektivních příčin vzniku, trvání a "konci" Habsburků v dějinách Evropy, přičemž hlavní důraz položili zejména na osudové momenty v historii českého národa. Těžiště knihy spočívá po roce 1740, tedy v panování dynastie od císařovny Marie Terezie.

Forma zpracování byla volena velmi dobře - jde vlastně o biografické nastínění osudů významných příslušníků habsburského rodu v kontextu s politickými, ekonomickými a kulturními změnami a vývojem v daných epochách. Počátky a starší dějiny Habsburků jsou tu jen povšechně shrnuty, o to větší pozornost je však věnována dějinám rodu od poloviny 18.století. Dominujícími postavami knihy jsou Marie Terezie, Josef II., František II., František Josef I., následník trůnu arcivévoda František Ferdinand a poslední rakouský císař a český král Karel. Řadu zajímavostí a poučení - dá se říci objevených - přináší i kapitola věnovaná "císaři a králi bez trůnu" Ottovi Habsburskému. Autorům práce nešlo o zesměšnění či ubírávání významu habsburské dynastie v dějinách Evropy, tím méně však o jejich glorifikaci. Jejich práce velmi výstižně a pravdivě ukazuje úlohu, jakou v dějinách Habsburkové hráli a jakou si vysloužili.

Kniha je doplněna 32 stranami zajímavých černobílých obrazových příloh, mapkami, vysvětlivkami a přehledem jednotlivých Habsburků sedících na českém trůně. Bohatější mohl být výčet literatury vztahující se k dějinám rodu. Heraldik bude jistě nespokojen s nepříliš zdařilými ukázkami znaků jednotlivých zemí habsburského soustátí, navíc šrafování znaků je nepřesné (viz např. Morava).

Nicméně práci lze přivítat jako dobrý přírůstek do knihovny každého, kdo v minulosti hledá odpovědi na otázky dneška.

St. Keršner

A. B. Král:

TORZO MORAVSKÉHO ŠTAMBUCHU ZE 17. STOLETÍ,
Vlastivědný věstník moravský 34, 1982,
s. 212 - 215, 2 obr.

Autor zveřejňuje "jeden list vytržený z většího celku, který obsahuje 24 erbů" (Častlové ze Sommerfeldu, Kaplířové ze Sulevic, Widerspergerové z Widersperka, Předenicové z Předenic, Vanečtí z Jemničky, Chřínovští z Chřínova, Mnišovští ze Sebuszína, Pachtové z Rájova, Vlčkové z Příčiny, Pernklové z Schonreithu, Žďárští z Chrastu, Schumannové, Franchimontové z Franckenfeldu, Hložkové z Žampachu, Alsterlové z Astfeldu, Tucherové z Šebrova, Bohdanští z Hodkova, Miseroniové z Lisonu, Schichtlingové, Schindlové z Hiršfeldu, Princové, Čachovští ze Svěmyslic a Oscherichové) Autor datuje torzo asi do r. 1676 (podle varianty erbů Kaplíř-

řů ze Sulevic). Jedná se o unikátní památku, která zaujme i svou výtvarnou úrovní. Autor plně zhodnotil význam tohoto torza, spíše bychom však místo termínu štambuch užili termínu erbovník, erbovní sbírka.

tk

Příspěvek ke genealogii Kouniců

V loňském programu GH klubu zaznamenala největší ohlas společná přednáška J.Perničky a J.K.Linharta o rodu moravských Kouniců. Obnoveného zájmu o tuto rodinu, vyvolaného zejména otevřením knižecí hrobky ve Slavkově, využil Klub vojenské historie při 605. ZO Svazarmu Zbrojovky Brno, aby pro interní potřebu svých členů vydal studii J.K.Linharta "Kounicové".

Na 8 stranách textu a 3 stranách rodokmenů podává autor stručný, avšak hutný přehled o historii rodu od nejstarších zpráv a sleduje potom podrobněji moravskou větev. Nevyhýbá se však ani české pošlosti, pokud měla bezprostřední vztah k dějinám slavkovského panství. Vzhledem k rozsahu pojednání se zatím jedná o informaci základní, avšak autor i vydavatel připravují obsáhlejší genealogickou práci, která bude novým, kritickým pohledem na historický význam rodu a některých jeho osobností. Přejme jim, aby svůj záměr uskutečnili v co nejbližší době.

H.

Mojmír Švábenský:

VŠEOBECNÉ ZAVEDENÍ VESNICKÝCH PEČETÍ NA MORAVĚ A PŘEDRUSTIKÁLNÍ PEČETĚ MORAVSKÉ LODĚNICE Z ROKU 1597. Časopis Slezského muzea, série B, 1982 (r. 31), č. 3, s. 203 - 206.

V poměrně krátkém článku připomíná autor den 9.května 1749, kdy císařsko-královská deputace markrabství moravského vydala patent s předpisy o způsobu pořizování rustikálního katastru. V nařízení se mj. přikazovalo, aby jednotlivé obce svá přiznání potvrdily přitištěním obecní pečeti, což nepřímo vyvolalo jejich hromadné zavádění. Autor zdůrazňuje, že se tak stalo o celých 30 let dříve než v sousedních Čechách. Uvedené datum považuje Švábenský za významný přelom ve vývoji vesnických pečetí a pro pečete vyskytující se před tímto datem zavádí pojem "pečeť předrustikální". Těmto, přesněji pečetím ze 16.století, je pak věnována druhá část článku. Autor zde uvádí přehled známých pečetí ze 16.století podle prací I.Šarhy a V.Steinbachové-Konečné (viz Heraldika V/1972) a podrobně popisuje nově objevenou pečeť Moravské Loděnice, přivěšenou ke smlouvě s hradištským klášterem ze 22.ledna 1597. Jedná se o významný nález, neboť doposud byla pro Moravskou Loděnici známa pečeť až z r. 1671, jejíž popis je rovněž uveden. Zjištěná změna pečetního obrazu (v r.1597 blíže neurčený svatý, snad sv.Jan Křtitel; v r. 1671 rádllo, krojidlo a kvítek) je podle Švábenského svědectvím, že v tomto i ve všech obdobných případech, které ne-

jsou podepřeny privilegiem, se nejedná o stálý obecní znak, nýbrž jen o pečetní znamení. V závěru autor vyzývá všechny vlastivědné pracovníky k dalšímu vyhledávání a důkladnému studiu vesnických pečetí.

Mr

Erich Ševčík:

PEČETI TĚŠÍNSKÝCH PIASTOVCŮ. Ostrava, Klub genealogů a heraldiků Ostrava při Domu kultury VŽKG, 1982, 51 s. 41 obr.

Edičně výtečně připravená publikace je svým zpracováním v naší dosavadní sfragistické literatuře ojedinělá. Přináší podrobný popis 49 zjištěných pečetí, které též z velké části reprodukuje ve fotografické příloze.

Je cenná i pro toho, kdo se nemíní zabývat tímto rodem, ale potřebuje srovnávací materiál, případně i metodický návod pro svou badatelskou práci.

tk

Karel Müller:

NĚKOLIK MÉNĚ ZNÁMÝCH ZNAKŮ LNÁŘSKÝCH PODNIKATELŮ V SEVEROVÝCHODNÍCH ČECHÁCH. V : Lnářský průmysl, příspěvky k dějinám, sv. 4, Trutnov 1981, s. 385-392, 7 obr.

Autor si všímá erbů Theerů ze Silbersteina, Bergerů z Bergenthalu, Schrollů, Walzelů z Wiesentreu, Faltisů z Jamného a Oberländerů. Zjišťuje narážku na podnikatelskou činnost v lnářském oboru

jen v erbu Walzelů, jinak se uplatňuje v erbech spíše obecná podnikatelská symbolika. Doufáme, že autor i redakce sborníku budou pokračovat v započaté tematice, v naší heraldické literatuře opomíjené.

tk

Jaroslav Kyzlink:

O KRÁLOVOPOLSKÉM ZNAKU, otištěno na str. 21 - 22 ve sborníku "Naše škola 1976 - 1982". Vydalo sdružení rodičů a přátel školy při základní škole v Brně - Králově Poli, Slovanské nám. 2. Brno 1982.

Článek, který je doplněn černobílou kresbou královopolského znaku vychází z údajů otištěných v díle - Dřímál, Štarha a kol. Znaky jihomoravských měst a městeček. Brno 1979.

V.W.

Rok českého divadla

V letošním roce oslavy, konané u příležitosti jubilea ND a jeho současného přestavění, jsou dojista vhodnou příležitostí k různým reminiscencím, meditacím, textům i výtvarnému zobrazení vážícími se právě ke Zlaté kapličce nad Vltavou. Mezi takovými může vzbudit mimořádnou pozornost i pěkně vybavená Jílovská minucí na rok 1983. A to nejen u heraldiků, jimž je především určena, ale i u společnosti milovné dramatického umění a historiků naší první scény. Jednak tím, že líčí dějiny divadla a jeho osudy ve

značné šíři, jednak co je více méně novum, blasonuje erby a nastiňuje stručné životopisy hrdinů her a oper divadla. Tak se zde shledáváme s erbem Dalibora z Kozojed, Dohalského z Dohalic, Škréty ze Závohřic, Harase z Harasova, Lamingera z Albenreuthu, Dačického z Heslova, Hernanda Cortéza, Talafúse z Ostrova, Petra Voka z Rožmberka, Vřesovce z Vřesovic, ale také se znakem královny Kunhuty a aliančním znakem Isabelly Kastilské a Ferdinanda Aragonského. Je předností, že erby nejen popisuje, ale také ve značné velikosti zobrazuje, ovšem v černobílém provedení. V textu črtá životopisy hrdinů dramát, bohužel nikoli všude jsou uvedeny názvy oper, o nichž se jedná. Též libretisté nejsou zaznamenáni. U Škréty bylo třeba doplnit plné jeho jméno Škréta Šotnovský ze Závohřic. Domníváme se též, že kromě hrdinů dramát mohli být navíc uvedeni též herci a herečky, kteří byli nobilitováni. Tak např. na první naší scéně vystupovaly herečky Eleonora z Ehrenbergu, naše první česká Mařenka v Prodané nevěstě, dále Jindřiška z Rittenbergrů a snad by se našli ještě další.

Autorem textové části je Josef Strnad, kreseb pak Stanislav Kasík. Minuce vyšla jako příloha bulletinu Heraldika a genealogie, jenž vydává pro své členy Česká heraldická a genealogická společnost při OM Praha - západ v Jílovém u Prahy.

V. Palivec

AKTUALITY

Heraldická minivýstava

Pracovníci knihovny Moravské galerie v Brně mile překvapily své heraldické návštěvníky malou výstavkou, připomínající počátek letošního roku výběrem heraldických kalendářů, které vydával v Mnichově O.Hupp. Nad jeho kompozicemi si znovu připomínáme, jakým jsou stále nedostižným vzorem pro některé napodobitele.

tk

Rudé Právo ze soboty 29.ledna 1983 v seriálu článků nazvaného "Pohlednice z Bulharska" přineslo pro genealogii zajímavý článek z pera Oldřicha Zébojníka s názvem "Sláva starých rodů". Autor v něm obdivuje původní nestylizovaný folklor na bulharském venkově, který se zachoval v podobě lidových slavností a veselí. Mezi ně patří i setkání rodů nebo rodáků a jejich potomků. Těmto setkáním vždy předchází genealogické rešerše. Článek přináší informace o práci bulharských genealogů Ivana Koeva, Ivana Kefirova, kteří jsou z obce Ledenik v kraji Veliko Tarnovo Čipilského z Plovdivu. Taktéž informace o rodech Stamenkovových, Biževových a Čipilských.

jlb

NEKROLOG

Nad dílem Františka Zvolského

V lednu tohoto roku nás zaskočila smutná zpráva o úmrtí Františka Zvolského (+ 28.1.1983). O jeho životě a práci již psali mnozí, jak v odborných časopisech, tak v denním tisku. Chtěl bych k tomuto za svou osobu přidat několik subjektivních dojmů, které mě napadly, když společně se vzpomínkou na člověka, s nímž mě úzce pojila láska k heraldice, jsem bral do rukou jeho knížky a další drobné práce.

Dílo Františka Zvolského je poznamenáno určitou torzovitostí. Odráží jen část jeho vědomostí, heuristického materiálu, který sebral při svých cestách po Moravě i schopností dospívat k zobecnujícím závěrům. V době tvůrčího růstu se mu do cesty stavěly překážky vyvolané dobou v níž dílo vznikalo. Tíživá doba okupace nedávala zanícenému badateli možnost studovat archivní prameny, cestovat za heraldickými památkami ani perspektivu vidět výsledky své práce.

O to s větší chutí se František Zvolský pustil do badatelské práce po válce. V roce 1947 vydává po dlouhou dobu základní dílo pro moravskou městskou heraldiku "Znaky moravských měst". Zvolský přes nedostatek sluchu projevoval neutuchající organizační talent a objevovaly se možnosti, aby v rámci jeho knihovny "Heraldické kapitoly", publikovali další autoři.

Po roce 1948, kdy se u nás staví základy marxistické historiografie, objevu-

jí se před historiky zcela nová témata a je zcela zákonité, že heraldika pro své dílčí poznatky i předsudky vůči ní se dostává na okraj zájmu odborné veřejnosti. A tak z velkých plánů Františka Zvolského zůstává jen torzo "Znaků českých měst" a několik článků, které mají formu heraldické expertizy.

Od poloviny šedesátých let se postupně docenuje přínos heraldiky pro obecnou historii, což se mimo jiné projevuje též v právním zakotvení městských znaků. Vzniká příznivé klima pro badatelskou práci. Bylo jistě zadostiučiněním pro Františka Zvolského, že nové heraldické práce v oblasti městské heraldiky byly budovány na základech, které položil.

Bohužel, nebylo možné, aby František Zvolský v této době vydal počet svých dlouholetou prací nabytých znalostí. Opakovaný úraz mu znemožnil studium v archivech a cesty za heraldickými památkami. Vedle tvůrčí aktivity na něho doléhala deprese vyvolaná nemocí a stářím, kdy si uvědomoval, že již nebude moci své záměry realizovat. Musím opakovat již jednou napsanou myšlenku, že bylo škoda, že autoři prací z oblasti městské heraldiky více nevyužili jeho znalostí k "vnitřní oponentuře". Takovou funkci dodatečně plní jeho dva sešity "Poznámek ke znakům moravských měst".

Československá heraldika za posledních deset let začala být pěstována na kvalitativně vyšší úrovni, jak na vědeckých pracovištích, tak i jednotlivými

badateli. Vystává tedy otázka, kam zařadit dílo Františka Zvolského a co z něho má nadčasovou platnost. Domnívám se, že jméno Františka Zvolského bude vždy spjata s důsledným prosazením kritické metody v heraldice i když jeho koncepce pěstování heraldiky již neodpovídá požadavkům obecné historie a objevují se nové okruhy problémů, které bude muset heraldické bádání řešit. Zvolský vycházel z určitého "heraldického purismu" a konečný cíl badatelské práce spatřoval pouze v revizi městských znaků. Heraldické uzance absolutizoval a neviděl v nich, jak se nám to jeví, pouze tendence, které se v heraldice jen částečně prosazovaly.

Za to však Zvolský, ač neměl průpravné vzdělání, měl nadání pro vědeckou práci. Dovedl se zmocnit daného tématu, pregnančně vyjádřit své závěry, jak o tom nejlépe svědčí jeho polemické statě. František Zvolský měl ostré pero. Netvrdím, že jeho kritika byla vždy na místě, avšak přispívala k náročnosti u každého z badatelů a vytvářela pole pro konstruktivní diskusi.

František Zvolský odešel. Byl neodmyslitelnou součástí heraldického dění v Brně. Přes něho se seznamovali zájemci o heraldiku. Buďte nám všem co jsme ho znali scházet.

J.L.Bílý

O B S A H

	str.
Z ČINNOSTI GH KLUBU	1
K proletářské symbolice	1
Staromoravský rod Oderských z Ludeřova	2
Vzpomínka na Josefa Pilnáčka	3
Zájezd do Prahy	4
Vyhodnocení heraldicko-genealogic.kvízu	4
ČLÁNKY A STUDIE	7
J.Polišenský, Historikovy poznámky k současnému stavu genealogie	7
HERALDICA BRUNENSIS I.	24
Jiří L.Bílý, Znaky významných brněnských osobností /A.Š.Hanzely, J.Kř.Erna/	24
HOVOR G + H	32
Rozhovor s J. Loudou	32
ZPRÁVY O LITERATUŘE	36
J.Louda, Lines of Succession	36
M.N.Vadbol'skij, Geraldíčeskaja simvolika Gruzii	37
Slovenská archivistika	40
L.Šepelov, Otmennennyje istoriej'činy	42
A.Skýbová, České královské korunovační klenoty	43
F.Musil, Panská sídla v Československu	47
J.Galandauer - M.Honzík, Osudy trůnu habsburského	48

A.B.Král, Torso moravského štambuchu	49
J.K.Linhart, Kounicové	50
M.Švábenský, Všeobecné zavedení vesnických pečeti na Moravě	51
E.Ševčík, Pečeti těšínských piastovců	52
K.Müller, Několik méně známých znaků lnářských podnikatelů ze severovýchod- ních Čech	52
J.Kyzlink, O královopolském znaku	53
Rok českého divadla	53
AKTUALITY	55
Heraldická minivýstava	55
NEKROLOG	
Nad dílem Františka Zvolského	56

Neoznačené příspěvky jsou prací redakce.

Ú p r a v a r u k o p i s ů

K otištění se přijímají příspěvky členů Genealogického a heraldického klubu DK ROH Královopolské strojírny v Brně, případně i práce nečlenů. Redakční rada si vyhrazuje právo zkrátit zasláný příspěvek, aniž by se tím narušil jeho smysl. Závažnější zásahy do textu lze provést jen s vědomím autora.

Za správnost a původnost článků odpovídají autoři. Nevyžádané rukopisy se nevracejí.

Citace - musí odpovídat ČSN 01 0197. U citací knih se uvádí jméno autora, název díla, místo a rok vydání a strana, která se citace týká.

U časopisů nejdříve jméno autora článku, název článku, název časopisu, ročník, rok vydání, číslo a strana.

U pramenů uvádíme nejdříve instituci, kde je pramen uložen, fond a číslo, pod kterým je uložen, příp. bližší označení - karton, svazek, folio, strana apod.

Citace se uvádějí vždy v původním znění a v původní řeči, citace v jiné abecedě než v latině se přepíše do latinky.

Úprava strojopisu - příspěvek musí být napsán psacím strojem s normálními typy (ne perličkou) na bílém papíře formátu A4 jen po jedné straně.

Na jednom řádku smí být nejvýše 60 úderů včetně mezer. Stránka smí obsahovat nejvýše 30 řádků. Kresby musí být předem konzultovány s redakční radou.

Příspěvky musí být odevzdány ve dvou kopiích. Příspěvky nejsou honorovány.

GENEALOGICKÉ A HERALDICKE INFORMACE

Vydává jako interní tisk pro potřebu členů v nepravidelných lhůtách Genealogický a heraldický klub při DK ROH Královopolské strojírny v Brně, Palackého 78.

Odpovědný redaktor: František Špírk

Redakční rada:

JUDr Jiří L.Bílý, PhDr Adolf B.Král, CSc.,
PhDr Tomáš Krejčík (výkonný redaktor),
PhDr Ivan Štarha, Vilém Walter.

Kresba na obálce: Jiří Louda

Bezplatný odběr vázán na zaplacení ročního členského příspěvku.

Povoleno odborem kultury JmKNV č.c. kult.
103/83 - dr. No 23.3.1983.